

ВІДГУК

рецензента, кандидата педагогічних наук, доцента
Олійник Ірини Вікторівни
на дисертаційну роботу Норенко Ірини Юріївни
«Формування мультикультурної та соціальної толерантності
майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта /
Педагогіка зі спеціальності
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

1. **Актуальність теми дисертаційної роботи.** Тема дисертації Норенко Ірини Юріївни є безумовно актуальною. Сучасний стан суспільства характеризується посиленням глобалізації, соціальної мобільності, міграції, розвитком культурних контактів усіх рівнів, змінами ціннісних орієнтирів, що не може не вплинути на взаємини в суспільстві. Процеси глобалізації, що відбуваються у всьому світі, призводять до академічної мобільності студентів, яка виражається у можливості вступати до будь-яких навчальних закладів, розташованих у різних країнах. Унаслідок цього в освітніх закладах складається особливе міжкультурне середовище навчання, ефективне співіснування в якому багато в чому визначається наявністю такої якості як міжкультурна соціальна толерантність.

Тому заявлена в дисертації Ірини Юріївни наукова проблематика є доволі актуальною та значущою в контексті сучасної освіти та професійної підготовки майбутніх викладачів психології. Актуальність дослідження підсилюється й визначеними суперечностями, які виявлені та потребують цілеспрямованого розв'язання під час організації освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Сучасний культурний світ стає все більш взаємозалежним, що вимагає від викладачів здатності працювати у міжкультурному середовищі. Майбутні викладачі психології повинні розуміти цінності різних культур, бути толерантними, виявляти розуміння і повагу до різних точок зору, культурних відмінностей і соціальних норм. Формування соціальної толерантності є ключовою компетенцією майбутнього викладача психології, адже саме вони

навчають студентів основам міжособистісної та міжкультурної взаємодії.

Проведене Іриною Юрїівною дослідження на науково-теоретичному й методичному рівнях спрямоване на ґрунтовний аналіз проблеми формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки та містить новий підхід до її розв'язання, що полягає в запровадженні моделі формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки.

Відзначимо, що дисертація відповідає основним напрямам досліджень кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля, проведених у межах комплексних наукових тем: «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U000784) і «Теоретико-методологічні засади професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі» (державний реєстраційний номер 0122U200059).

Отже, з огляду на зазначене, вважаємо, що наукове дослідження, яке представлено на захист, є своєчасним, практично спрямованим, а його актуальність не викликає жодних сумнівів.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Представлена робота підпорядкована єдиній логіці й достатньо повно презентує хід і результати дослідження. Принагідно відзначити міцне теоретичне підґрунтя, чітко окреслену методологію наукових підходів до розв'язання поставлених завдань, правильну організацію експериментальної роботи. Дисертанткою конструктивно обґрунтовано застосування наукових підходів у науковій розвідці, проведено ґрунтовний аналіз основних категорій дослідження. Дослідниці вдалося на основі глибокого і різнобічного аналізу джерельної бази виокремити наявні суперечності, що потребують розв'язання, визначити основні напрями дослідження означеної проблеми. Авторка грамотно проводить експеримент,

доводить його результативність за допомогою якісного і кількісного аналізу, а результати дослідження належним чином апробує у вітчизняних та зарубіжних публікаціях. Заслуговує схвалення коректність визначення мети, об'єкта, предмета дослідження. Погоджуємось із окресленими завданнями дисертаційної роботи.

Таким чином, аналіз основних позицій дисертації дозволяє скласти загальне позитивне уявлення про науковий апарат роботи, її теоретичні засади та визначає наукову цінність і логіку зазначеної праці, що представляє собою повний дослідницький цикл. Наукова новизна отриманих результатів визначається обраною темою дослідження, його теоретичною та практичною значимістю з огляду на актуальність роботи. Так, науково обґрунтовано та експериментально перевірено модель формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі навчання в магістратурі; удосконалено зміст, методи (діалогічно-дискусійні, змістово-просвітницькі, змістово-фасилітаційні, практико-корекційні, інтерактивно-корекційні, діагностико-корекційні) та форми навчання (лекційні, практичні та семінарські заняття, педагогічна практика), спрямовані на розвиток знаннєвого, діяльнісного, особистісного компонентів мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології.

Наукове дослідження дозволило здобувачці визначити шляхи вдосконалення формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки. Матеріали дослідження можуть бути використані в організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців; для подальшого вдосконалення теорії та практики професійної педагогічної освіти, зокрема при розробці посібників, програм спецкурсів для студентів, магістрантів та аспірантів з питань формування мультикультурної та соціальної толерантності особистості, в системі підвищення кваліфікації та самоосвітньої діяльності психологів.

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Аналіз

змісту дисертації І.Ю. Норенко є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених авторкою результатів. Науковий апарат дослідження подано коректно; у роботі простежується логічний взаємозв'язок між об'єктом, предметом, метою та завданнями дослідження.

Визначальними характеристиками рецензованої роботи вважаємо її багатомірність, концептуальність, цілісність, інформативність.

Достовірність наукових положень, висновків і результатів дослідження І.Ю. Норенко підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; системним аналізом матеріалів; виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної системи; широтою й різноманітністю теоретичної бази. Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування відповідного наукового інструментарію, який складається із методів наукового пізнання: теоретичних, емпіричних, методів математичної статистики, що ретельно добиралися дисертанткою відповідно до конкретного етапу та завдань дослідження.

Структура дисертаційної роботи науково виважена, логічна і послідовна. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (203 найменування, в тому числі 24 іноземними мовами) і 9 додатків. Підвищенню ступеня обґрунтованості отриманих результатів дослідження сприяло використання робіт, як вітчизняних так і зарубіжних авторів (дисертацій, монографій, публікацій у періодичних виданнях, матеріалів конференцій). На особливу увагу заслуговує широка апробація матеріалів дослідження під час участі у міжнародних, регіональних і всеукраїнських конференціях та інших наукових заходах.

Обґрунтовані авторкою результати дослідження забезпечують новизну і вірогідність загальних висновків дисертації та в цілому не викликають сумнівів.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання. Дослідження І.Ю. Норенко містить нові, раніше не захищені

наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих загальнопедагогічних проблем. Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні моделі формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки, що може бути покладена в основу корекції змісту освітніх програм для магістрантів, які навчаються за спеціальністю 053 Психологія; суттєвому оновленні, модифікації та коригуванні змісту навчальних дисциплін «Педагогіка та психологія вищої школи», «Методика викладання психології», «Психічне здоров'я: норма та патологія», «Психологія мас-медіа та інформаційної безпеки», «Інноваційні технології в освіті», а також у створенні та впровадженні програми й навчально-методичного забезпечення спецкурсу «Етико-правові основи діяльності психолога».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти, що підтверджується довідками, посилення на які містяться у вступі та в додатках до дисертації.

5. Оцінка структури та змісту дисертаційної роботи.

У дисертаційній праці І.Ю. Норенко науково обґрунтовано та різнобічно розкрито питання формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки. Теоретичний дискурс закономірно розгорнуто в дидактико-методичній площині дослідження, яка акумулює важливі для сучасної практики питання й трансформується в конкретні рішення. Теоретико-методичні аргументи пошукувачки дістали підтвердження їхньої ефективності в ході дослідно-експериментальної апробації моделі формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістратури в закладах вищої освіти.

У першому розділі дисертації – «Теоретичні питання формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки» – особливо цінним, на нашу

думку, є те, що дисертанткою обґрунтовано теоретичні засади формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури, джерел з соціології, культурології та медицини авторкою встановлено, що основи толерантності особистості представлені у теоріях толерантності (приспосовування) як біологічного організму; детермінанти психологічного здоров'я особистості, пов'язаного зі здатністю адекватно сприймати відмінності людей (фізичні, психологічні, культурно обумовлені та /або соціально прийняті); теорії морального розвитку людини.

Дисертанткою з'ясовано, що толерантність особистості на поведінковому рівні залежить від здатності людини уникати способів інтолерантної поведінки, що виявляється у різних формах агресії, емоційній нестабільності, стереотипності сприйняття дійсності.

З'ясування суті мультикультурної та соціальної толерантності особистості дозволило авторці визначити її особливості у діяльності психолога та зокрема – викладача психології.

Аналіз праць, присвячених особливостям реалізації педагогічної (методичної, фахово орієнтованої, виховної) діяльності викладача, зокрема викладача психології, та актуальність проблеми інтолерантності у суспільстві, дозволив здобувачці визначити зміст поняття «мультикультурна та соціальна толерантність викладача психології» як здатність здійснювати навчання студентів, просвітництво різних соціальних аудиторій, коучинг професійних спільнот з урахуванням їхніх особливостей поведінкового самовиявлення, обумовлених культурними та соціальними цінностями; професійну компетентність, що дозволяє враховувати у викладацькій діяльності ризики інтолерантної поведінки суб'єктів навчання, запобігати конфліктним ситуаціям, пов'язаним із означеними поведінковими реакціями; високий рівень емоційного інтелекту.

Другий розділ «Обґрунтування та експериментальна перевірка моделі формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки» присвячено компонентно-структурному аналізу мультикультурної і соціальної толерантності викладачів психології, обґрунтуванню моделі формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки та експериментальній перевірці її ефективності. Дисертанткою висвітлено зміст дослідно-експериментальної роботи, аналіз та узагальнення результатів педагогічного експерименту.

На особливу увагу заслуговує презентована дослідницею модель формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістратури.

Дисертанткою доречно визначено складники означеної моделі: *концептуальний блок* (визначення методологічної основи (наукових підходів та принципів взаємодії), цілей, структурних компонентів досліджуваного утворення), *функціонально-організаційний блок* (діагностичне пілотажне дослідження, що обумовлювало методико-змістову взаємодію з викладачами та мотиваційне просвітництво студентів), *змістово-діяльнісний блок* (зміст навчання та практичної діяльності магістрантів, адаптовані до теми дослідження та вибір і реалізація відповідних меті методів навчання) та *результативно-оцінний* (діагностика та самодіагностика з подальшою корекцією рівня сформованості мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології).

Визначено засадничі положення моделі формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології – аксіологічний, рефлексивний та особистісно-діяльнісний наукові підходи; принципи об'єктивного сприйняття дійсності, ефективної взаємодії, екологічної комунікації, емпатії (неагресивності).

Характеризується достовірністю проведене дослідницею експериментальне дослідження, що складалося з констатувального

формувального та контрольного етапів. Для доведення ефективності реалізації моделі формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки дисертанткою здійснено поглиблений порівняльний аналіз одержаних результатів у контрольних та експериментальних групах з використанням методів математичної статистики.

Формувальний етап експерименту передбачав здійснення експериментальної перевірки гіпотези, практичне впровадження розробленої і теоретично обґрунтованої моделі формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки.

Отже, дисертація репрезентує наступність та послідовність її теоретичної та практичної складових, взаємозв'язок теоретичних висновків, результатів експерименту. Вважаємо, що викладені вище міркування є достатніми підставами для узагальненого висновку про те, що дослідження є актуальним, цінним у теоретичному й практичному аспектах, відзначається новизною, характеризується самостійністю здійсненого наукового пошуку.

Кожний розділ дисертації завершується висновками, які в цілому відображають послідовність і проміжні результати вирішення поставлених завдань дослідження. Загальні висновки до дисертації демонструють результати самостійно виконаного авторкою дослідження й досягнення його мети. Зазначене уможливорює констатувати, що мета дослідження досягнута і, як свідчить зміст висновків, поставлені завдання виконано. Дисертаційна робота містить достатню кількість наочності (таблиць, рисунків, діаграм), представлених у самому тексті дисертації та в її додатках. Останні суттєво розширюють та доповнюють змістове поле дослідження, що засвідчує прагнення дисертантки узагальнити одержаний емпіричний матеріал, встановити залежності та взаємозв'язки явищ, засвідчити багатоаспектність досліджуваного феномену.

Безумовною перевагою роботи вважаємо те, що порушені дидактичні й

методичні проблеми розкриваються в сьогоденному контексті освітньої практики.

Аналіз тексту дисертації І.Ю. Норенко не дає підстав констатувати допущення нею порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, тверджень, відомостей.

6. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях. Результати дослідження репрезентують високий рівень достовірності та науковості, про що свідчить значна кількість апробацій матеріалів дослідження у виступах на міжнародних і вітчизняних наукових та науково-практичних конференціях.

Основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено у 10 публікаціях, з них 1 у співавторстві, у тому числі: 4 статті у наукових фахових виданнях, 1 стаття у зарубіжному виданні – у співавторстві (науково-меторична база Web of Science), 5 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Результати аналізу публікацій І.Ю. Норенко переконують у тому, що здобувачці вдалося розкрити проблему дослідження різноаспектно та забезпечити цілісне уявлення про наукові пошуки у процесі реалізації поставлених у дослідженні завдань.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Вищезазначене дає підстави для позитивної оцінки дослідження Норенко І.Ю., проте підкреслюючи достовірність наукових здобутків дисертантки, доцільно в контексті наукової полеміки висловити деякі побажання.

1. У першому розділі дисертаційної роботи представлено характеристику досліджуваних наукових конструктів, їх взаємозв'язок та детермінацію, що засвідчує значну увагу авторки до вітчизняних традицій і підходів щодо сутності поняття мультикультурна і соціальна толерантність.

Водночас запропонований масив інформації варто було б доповнити власними узагальненнями-міркуваннями щодо предмета аналізу та особливостей виявлення мультикультурної і соціальної толерантності у фаховій діяльності викладача психології.

2. Концептуальний блок передбачає визначення методологічної основи (аксіологічного, рефлексивного та особистісно-діяльнісного наукових підходів). Зважаючи на високий теоретичний рівень виконаної дисертаційної роботи, вважаємо, що обґрунтування авторської концепції дослідження потребує більшої аргументації на користь положень культурологічного підходу. У контексті формування мультикультурної та соціальної толерантності цей підхід спрямований на вивчення різноманітності культури, традицій і соціальних норм, формування розуміння та прийняття культурного різноманіття як природного стану сучасного суспільства, підготовку майбутніх викладачів до роботи в умовах багатокультурного середовища.

3. Безумовну практичну цінність має розроблений дисертанткою спецкурс «Етико-правові основи професійної діяльності психолога». Однак у тексті дисертації (с. 139), та в додатках (225-235) прослідковується нечіткість термінології, оскільки дисертантка почергово використовує дефініції «спецкурс», «навчальна дисципліна», «курс», «дисципліна». На наш погляд, доцільно надати уточнення, який із цих термінів є ключовим, оскільки в сучасних стандартах вищої освіти України використовується термін «навчальна дисципліна», що чітко визначає структуру і мету освітнього компонента, має чітке визначення і відповідає офіційній термінології. Застосування терміну «навчальна дисципліна» замість «курс» або «спецкурс» дозволяє зробити текст дисертації більш академічно точним та забезпечить відповідність сучасним вимогам освітньої термінології.

Водночас вважаємо, що зазначені зауваження мають дискусійний характер, деякі можна розглядати як побажання, вони істотно не впливають на теоретичну, наукову і практичну значущість дисертаційної роботи.

8. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Дисертаційна робота характеризується глибиною теоретичного аналізу і вагомістю методичних пропозицій, отриманих у ході експериментального дослідження. Вважаємо, що подана на рецензування дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, яка виконана в контексті нових наукових підходів до професійної освіти.

Ураховуючи актуальність проблеми, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість отриманих результатів, дисертаційна робота Норенко Ірини Юріївни «Формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки» є завершеним самостійним науковим дослідженням.

Дослідження має практичне значення, що підтверджується використанням отриманих результатів в освітньому процесі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (довідка про впровадження № 390 від 22.07.2024 р.), Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова (довідка про впровадження № 1651 від 03.09.2024 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 08-450/3 від 27.08.2024 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Запоріжжя) (довідка про впровадження № 01-15/1342 від 02.09.2024 р.), а також у діяльність громадських організацій у м. Дніпро: ГО Дніпровського міського об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка (довідка про впровадження № №25/250 від 17 вересня 2024 року), ГО «Берегині Дніпра» (довідка про впровадження № 1 від 02.09.2024), ГО Інститут соціального проектування (довідка про впровадження № 22 від 17.09.2024 р.).

Дисертаційна робота Норенко Ірини Юріївни «Формування мультикультурної та соціальної толерантності майбутніх викладачів психології у процесі магістерської підготовки» відповідає вимогам до

оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.); п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), а її автор Норенко Ірина Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та
педагогіки
ВНЗ «Університет імені Альфреда
Нобеля»

І.В. Олійник

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 10:37:01 28.12.2024

Назва файлу з підписом: Відгук рецензента Олійник на дис Норенко.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 6.0 МБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук рецензента Олійник на дис Норенко.pdf
Розмір файлу без підпису: 6.0 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ОЛІЙНИК ІРИНА ВІКТОРІВНА

П.І.Б.: ОЛІЙНИК ІРИНА ВІКТОРІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 3051619088

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 10:37:00
28.12.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000006BEF2301D26AC905

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.10.24 15:00